

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА
ПОЛІТЕХНІКА»**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для підготовки до практичних занять з дисципліни «Логіка
розвитку креативних здібностей»
для бакалаврів всіх спеціальностей всіх форм навчання

Навчально-методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» для бакалаврів НУ «Запорізька політехніка» всіх спеціальностей і всіх форм навчання [Текст]: навчально-методичне видання / Укладач : Бондаревич І.М. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2026. 38 с.

Методична розробка містить загальні положення щодо опанування дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей», тематику практичних занять та перелік питань до заліку. Наведено перелік базової і допоміжної літератури, словник основних термінів та критерії оцінювання знань студентів.

Укладач:

кандидат філос. наук, доцент Бондаревич І.М.

Рецензент:

доц. каф. «Менеджмент та адміністрування»

НУ «Запорізька політехніка»

канд. ек. н. Тесленок І.М.

Відповідальний за випуск:

доцент, канд. філос. наук Арсентьева Г. О.

Затверджено на засіданні кафедри філософії
НУ «Запорізька політехніка»
протокол № 9 від 07.04.2026 р.

Рекомендовано до видання НМК ГФ
протокол № 4 від 14.04.2026 р.

ЗМІСТ

Терміни та визначення

Вступ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей».....	21
2. Зміст дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» за темами.....	24
3. Плани практичних занять з дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей».....	26
4. Перелік контрольних тестів до заліку з дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей».....	29
5. Система оцінювання знань студентів з дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей».....	34
Перелік джерел посилання.....	36

ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

А

Авторитарність – соціально-психологічна якість і стиль поведіння (керування) людей, який демонструє внутрішню потребу індивіда максимально підкорити своєму впливу партнерів по взаємодії й спілкуванню.

Агресія – ворожа внутрішня установка або ворожий тип діяльності індивіда або групи по відношенню до іншого індивіда або групи. Агресивна поведінка тягне за собою як фізичну, так і моральну шкоду або збиток.

Адаптація – результат (і процес) взаємодії живих організмів з навколишнім середовищем, що дозволяє їм досягнути оптимального пристосування.

Адекватність – порівнюваність, рівність, еквівалентність, відповідність, подібність (наприклад, оригіналу-об'єкту).

Амбівалентність – складний суперечливий стан, що характеризується подвійністю переживань і набуває характеру внутрішнього конфлікту. Наприклад, чийсь образ викликає одночасно протилежні почуття: задоволення – невдоволення, солідарність – антагонізм, симпатію – антипатію й т. ін.

Атрибут – невід'ємна, необхідна, істотна властивість об'єкта, що робить його самим собою.

Б

Безпека – складний феномен, який розуміється щонайменше в трьох різних аспектах: 1) стан захищеності, обумовлений певним характером внутрішніх і зовнішніх зв'язків суб'єкту 2) процес / діяльність, що дозволяє суб'єкту зберігати свої функціональні

характеристики і розвиватись; 3) здатність самого суб'єкту зберігати свої системоутворюючі властивості в умовах дезорганізуючого, патогенного впливу. У цьому плані безпека може визначатись як основа цілепокладання, а забезпечення безпеки – як діяльність з досягнення суб'єктом безпечного стану.

В

Взаємодія – процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів / суб'єктів один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок.

Г

Гіпотеза – засада, припущення, положення, висунуте як попереднє, умовне пояснення чого-небудь, засноване на ймовірності; припущення про існування деякого явища.

Група референтна - реальна або умовна соціальна спільність, з якою індивід співвідносить себе як з еталоном, і на норми, думки, цінності й оцінки якої він орієнтується у своєму поведженні й самооцінці.

Гуманізм – визнання цінності людини як особистості, його права на вільний розвиток, ствердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин.

Д

Девіантна поведінка – соціальні дії, що відхиляються від загальноновизнаних норм, вчинки людей або груп, що приводять до їх зухвалого порушення і вимагають відповідного реагування з боку соціальної групи або суспільства в цілому.

Діалектичне мислення – мислення, що передбачає вміння оперувати протилежностями, синтезувати їх з метою отримати нове знання.

Деструктивність – негативне відношення людини до самої себе або до інших, яке виникає в наслідок блокування плідної енергії, перешкод на шляху до розвитку. Деструктивна особистість нещасна, навіть якщо їй вдається досягти поставлених цілей. Повага до життя, інших людей і до самого себе є важливою умовою психічного здоров'я людини.

Е

Емоційний інтелект – навичка саморегуляції, яка полягає в здатності усвідомлювати свої почуття і емоції, доносити їх в коректній формі до інших людей, управляти емоціями з метою кращого порозуміння з іншими людьми й самим собою.

З

Здоров'я психічне – стан відсутності хворобливих психічних проявів, що забезпечує адекватну умовам дійсності регуляцію поведінки й діяльності.

Захищеність психологічна – відносно стійке, позитивне, емоційне переживання й усвідомлення індивідом можливості задоволення основних потреб і забезпечення власних прав у будь-якій, навіть несприятливій ситуації.

І

Інтелектуальна безпека – провідна складова національної безпеки, значення якої обумовлене зростаючою роллю інтелектуальної праці та необхідністю захисту інтелектуального потенціалу, у тому числі інтелектуального розвитку людини. Засади гарантування інтелектуальної безпеки складають інституційно-правове середовище

діяльності, адекватні управлінські рішення, стратегії розвитку суб'єктів інтелектуальної безпеки.

Ідентифікація – впізнання, ототожнення чого-небудь із чим-небудь, звірення одного об'єкта з іншим. У психології ідентифікація – процес упізнання тої якості, на підставі якої особистість може бути віднесена до будь якого типу, а також процес емоційного або іншого самоототожнення людини з іншою людиною або групою.

Індиферентність – байдужість по відношенню до чого, або кого-небудь. Це тип взаємодії партнерів, які або не залежать один від одного, або мало знають одне одного.

Інформаційна безпека – вид суспільних інформаційних правовідносин, що створюють і підтримують охорону безпечних умов життєдіяльності людини, суспільства, держави, регулюючи створення, розповсюдження, зберігання та використання інформації. Найвищим сенсом політики інформаційної безпеки є вільний розвиток і процвітання суспільства(за Р Л. Калюжним).

Інформаційний простір (національний) – сукупність національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, які дозволяють на основі єдиних принципів і загальних правил забезпечувати інформаційну взаємодію громадян, суспільства і держави на всій її території з додержанням балансу інтересів відповідно до конституційних та міжнародних правових норм.

Інформаційне суспільство – суспільство, життєдіяльність якого базується на створенні, збиранні, відображенні, реєстрації, накопиченні, збереженні і поширенні інформації, особливо її вищої форми – знань. Діяльність членів інформаційного суспільства базується на використанні послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку.

Інформаційна війна – несанкціонований вплив на інформаційні системи, використання інформаційних технологій з метою введення

масової / індивідуальної свідомості в оману, виведення з ладу або десинхронізацію процесів управління суспільством та його складовими. За У. Швартоу, інформаційна війна – це електронний конфлікт, де інформація є стратегічним здобутком, який варто захопити чи знищити.

Інформаційна зброя – це засоби знищення, перекручування або розкрадання інформаційних масивів, отримання необхідної інформації шляхом подолання систем захисту, обмеження або заборони доступу до них законним користувачам, шляхом дезорганізації роботи технічних засобів, виведення з ладу телекомунікаційних мереж, комп'ютерних систем, всього високотехнологічного забезпечення життя суспільства і функціонування держави. Інформаційну зброю від звичайних засобів ураження відрізняє: скритність – можливість досягати мети без видимої підготовки і оголошення війни; масштабність – можливість наносити непоправної шкоди, не визнаючи національних кордонів і суверенітету, без обмеження простору у всіх сферах життєдіяльності людини; універсальність – можливість багатоваріантного використання як військових, так і цивільних структур країни-нападника проти військових і цивільних об'єктів країни-жертви.

Інформаційна загроза – інформаційний вплив який створює реальну або потенційну небезпеку зміни напрямку або темпів прогресивного розвитку держави, суспільства, індивіда.

К

Конструктивістська парадигма мислення ґрунтується на психологічній критиці поняття «об'єктивна реальність», адже остання нав'язується індивіду в ході суспільної комунікації. За словами Пола Ватцлавіка, віра в існування однієї єдиної реальності є найбільш небезпечною помилкою. Єдине, що існує, на думку дослідника, – це множина різних версій реальності, деякі з яких можуть вступати у суперечність одна з одною; усі вони є результатом комунікації, а не відображення певної споконвічної, об'єктивної істини.

Конструктивістська парадигма мислення протиставляється алгоритмічному конвергентному мисленню, яке характеризує пошук заздалегідь відомого єдиного рішення. Творче мислення дивергентне, тобто таке, що дозволяє проводити пошук у різних напрямках від вихідної проблеми, щоб запропонувати багато можливих рішень і комбінацій ідей, що можуть слугувати рішеннями.

Конструктивістська парадигма мислення передбачає розуміння пізнання як концептуальної організації власного досвіду, реалізація якої залежить від епістемологічної позиції суб'єкта пізнання та освітніх підходів.

Концептуальна схема – сукупність гіпотез і припущень про природу досліджуваних об'єктів, заснованих на наявних теоретичних висновках і відповідній системі понять, які забезпечують можливість як емпіричної так і теоретичної роботи (встановлення зовнішніх зв'язків понять) з предметом дослідження.

Концептуальний клас (теорій) – деяке число теорій, що виникають на основі однієї і тієї ж гіпотези.

Концепція – магістральний задум; конструктивний принцип в різних видах діяльності; підхід до розуміння, трактування, керівна ідея для систематичного висвітлення предмета, явища, процесу.

Концептуалізація – 1) процедура введення онтологічних уявлень в накопичений масив емпіричних даних; 2) первинна теоретична форма, що забезпечує теоретичну організацію матеріалу; 3) схема зв'язку понять, що дозволяє продукувати гіпотези про природу і характер взаємозв'язків деякого поля об'єктів; 4) спосіб організації розумової роботи, що дозволяє рухатися від матеріалу і первинних теоретичних понять до категорій, які гранично відображають реальність.

Комунікабельність – здатність легко вступати у контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації. Комунікабельна

людина вирізняється від комунікативної тим, що часом діє у власних інтересах, не збуджуючи позитивних емоцій у співрозмовника.

Конфлікт – проблемна ситуація, що може виникнути внаслідок дисгармонії міжособистісних стосунків, а також у результаті порушення внутрішньоособистісної рівноваги. Конфлікти виникають не в силу прояву об'єктивних обставин, а в результаті їх неправильного суб'єктивного сприйняття й оцінки людьми.

Конформізм – різновид соціального впливу, результатом якого є показне підпорядкування волі більшості. Негативного значення термін набуває зі значенням «бездумне підпорядкування розповсюдженим поглядам». Однак з позиції визнання норм суспільної поведінки конформізм може розглядатися як соціально бажане явище.

Конфронтація – прихована ворожість протиборство, протиставлення, зіткнення. Конфронтація може бути наслідком невдалого діалогу, угоди або конфлікту, психологічної несумісності людей. Конфронтація характеризується явними розбіжностями цілей і інтересів; іноді мета збігається, але особистісний зміст істотно розходиться. Конфронтація властива й окремим особам, і групам. Вона гальмує їхній розвиток, знижує результати діяльності.

Концепції меметики – концепції, що за термінологією генетики описують розмноження, розповсюдження, відбір, мутації, рекомбінації, а також смерть мемів, не піднімаючи питання про істинність чи хибність інформації, яку транслює мем (див. мем).

Кореляція – співвідношення; співвіднесення; взаємозв'язок, взаємозалежність; взаємозумовленість речей, явищ, процесів.

Л

Лідер – це член групи, колективу, спільності, авторитетна особистість, що обґрунтувала свій авторитет і право впливати на інших

людей, виконувати центральну роль в організації певних відносин і спільної діяльності.

М

Маргінальність – граничність, периферійність, межове положення по відношенню до будь-яких соціальних спільнот (національних, культурних, релігійних). За Е. Парком, маргінал – це людина, яка несе в собі культурний конфлікт зіткнення різних груп, культур, суспільств. Головним принципом маргіналізації є розрив духовних, економічних, особистісних зв'язків. Г. Зіммель визначає маргінала як того, хто знаходиться в групі, але не є її частиною, бо не пов'язаний з нею історією, біографією. Іноді термін «маргінальність» замінюють категорією «лабільна ідентичність», бо межа, що рухається є провідним соціальним фактором, який зумовлює формування маргінального прошарку. В класичній літературі маргіналом частіше вважалась більш прогресивна людина, відкрита до змін і всього нового. Але маргіналом може виявитись і консерватор, який захищає своє старе, в той час, коли навкруги все кардинально змінилось. У будь-якому разі маргінал залишається маргіналом до поки він зберігає «розпізнавальні знаки границь», між якими він є, втративши їх він розчиняється у натовпі.

Мем – дефініцію «мем» як одиницю інформації, що розповсюджується від людини до людини шляхом імітації і навчання, запропонував Р. Докінз в роботі «Егоїстичний ген» у 1976р., застосувавши концепцію реплікатора до соціокультурних процесів. «Життя» мема порівнюють з життям вірусу: для існування мему потрібен певний носій (книга, людина, відеозапис, комп'ютерний файл); він підвладний комбінаціям, мутаціям, перебудовам; ті з мемів, що найкраще розуміються, запам'ятовуються є найбільш «інфекційними». При цьому меметика не переймається питаннями істинності / хибності інформації, яка зберігається мемом. За термінологією генетики, воно вирішується шляхом природного відбору.

Мем – це певний вираз, малюнок, зображення, мелодія чи відеоролик, модна модель поведінки, сформульована ідея, гасло, релігійна догма, літературне кліше і т. ін., зацікавленість яким з боку користувачів Мережі призводить до стрімкого розповсюдження і загального відому. Головним критерієм і тим, що відрізняє мем від просто інформації є його властивість швидко розповсюджуватись – копіюватись і розмножуватись. Найбільш загальним визначенням мему є його розуміння будівельним блоком, елементарною одиницею, квантом культури, культурних підсистем: релігії, мови, політики, тощо.

Метод – сукупність прийомів і операцій пізнання й практики; алгоритм досягнення результатів у пізнанні. Вибір і застосування певного методу обумовлюється метою, предметом і умовами пізнавальної чи практичної діяльності. При цьому метод, формуючись як теоретичний результат минулого дослідження, виступає як вихідний пункт і умова подальших досліджень.

Методи психологічного впливу – основні інструменти, за допомогою яких виявляється вплив на свідомість і підсвідомість людей. До них відносять: переконання, навіювання, інформування, заохочення, примус, покарання й метод приклада.

Модель соціальна – спрощення теоретичного образу (не об'єкту) в соціальному пізнанні. Наприклад, якщо при моделюванні соціального конфлікту використовується теоретичний образ боротьби, то військова модель буде значно відрізнятися від моделі миру. Обидві моделі будуть мати різні поняттєві й термінологічні апарати, різні вимірювання, різні практичні наслідки тощо.

Модус – від лат. *modus* (міра, спосіб, образ, вигляд). Філософське поняття, що позначає властивість предмета, яка притаманна йому лише в деяких станах. Тоді як атрибут є невід'ємною властивістю предмета.

Мотив – це чинник дії людини.

Н

Навіювання, або сугестія (від лат. підказка) – це психічний вплив однієї особи на іншу чи групу осіб, розрахований на некритичне сприйняття і прийняття слів, висловлених у них думок і волі.

Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у всіх сферах, а саме: правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління, тощо.

Номадичне мислення (За Л. Горбуною) – пост-сучасний тип мислення, яке розглядається як «ризоморфне», некоріненне, або багатокоріненне, таке, що не формує ієрархій. Воно не ув'язнює себе у внутрішніх межах, тому долаючи їх, набуває свободи руху у зовнішньому. Воно не концентрується на схожості, його інтенцією є відмінність. Номадичне мислення виходить за межі території репрезентації, втілення у суб'єкті, концепті і суцтоту. Воно замінює категоріальну низку схожості (схожість, тотожність, ідентичність), яка породжує межі, на «провідність», що не має меж, або на трансгресію,

яка долає межі. Основним інструментом номадичного мислення є концепт.

П

Парадигма – система теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, які розділяються всіма членами наукового співтовариства і прийняті в якості деякого зразка вирішення наукових завдань.

Постіндустріальне суспільство – термін, запропонований Д. Беллом у 1962 році для позначення нового етапу людської історії. Він пов'язаний зі змінами в усіх сферах суспільного життя: переходом від економіки, орієнтованої на товаровиробництво до економіки, що орієнтується на сферу послуг та інформації; поділом соціальної структури суспільства не за класовою, а за професійною ознакою. В постіндустріальному суспільстві теоретичне знання (створення нових інтелектуальних технологій) є найголовнішим чинником у визначенні основних векторів розвитку суспільства. Основний конфлікт у цьому суспільстві пролягає не між працею і капіталом, а між знанням і некомпетентністю.

Принцип (від лат. *principium* – начало, основа) – 1) основне вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, науки, світогляду, організації; 2) передумова (принцип мислення, принцип дії); 3) в онтологічному смислі вихідний пункт, першооснова, саме перше (наприклад, принцип буття).

Пропаганда – інтенсивні комунікативні процеси, що мають на меті зміну поведінки аудиторії, на яку вони орієнтовані.

Процес соціальний (лат. *processus*) – хід, розвиток якого-небудь явища; послідовна закономірна зміна станів соціального розвитку.

Психологічний захист – сукупність несвідомих і свідомих психо-фізіо-духовних процесів, що забезпечують охорону психіки й особистості від негативних і деструктивних дій як внутрішньо-психічних так і зовнішніх імпульсів.

Р

Регресія – повернення на більш ранній, примітивний спосіб реагування. У людини стійкі регресії проявляються в тому, що вона виправдовує свої вчинки з позиції мислення дитини, потураючи логіку, захищає власні інтереси.

Рефлексія – один із механізмів саморегуляції, засади якого складає самоаналіз, здатність критично переосмислювати власний досвід.

Рефлексивне мислення – мислення, що дозволяє будувати мисленнєву модель поведінки кожного з учасників події; планувати власну пізнавальну діяльність; прогнозувати поведінку учасників процесу в процесі запланованих процесуальних дій; розробляти систему впливу на окремих учасників, що є джерелами одержання необхідної інформації. Використання рефлексивного мислення передбачає зміну точки зору на ситуацію, мисленнєвий вихід за межі ситуації, що дозволяє розібратись у ній; самовизначення та рефлексивне налаштування.

С

Самоствердження – виявляється в прагненні людини до високої оцінки й самооцінки своєї особистості. Процес самоствердження рухається турботою людини про свої морально-психологічні позиції в системі міжособистісних відносин, що забезпечують повагу, визнання, довіру, прихильність, підтримку.

Самоконтроль – усвідомлення й оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів.

Самоосвіта – процес, спрямований на самостійне придбання знань, умінь, навичок, на саморозвиток і самовдосконалення особистості.

Самооцінка – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей.

Самореалізація особистості – найбільш повне виявлення особистістю своїх індивідуальних і професійних можливостей.

Саморегуляція – самостійне формування власних фізичних, психічних, духовних станів.

Складне мислення – тип мислення, що виникає в процесі становлення нової парадигми постнекласичної науки. Він обумовлений складністю і конструйованим характером об'єкта сучасного наукового пошуку (складні, відкриті системи, системи, що самоорганізуються і саморозвиваються), різноманітним змістом його суб'єктивної складової, а також ситуацією плюралізму й конкуренції науково-дослідних програм, які розгортаються в міждисциплінарній і трансдисциплінарній сферах. Простір складного мислення виходить «за межі» дисциплінарних і колишніх загальнонаукових парадигм, які раніше також розгорталися в рамках якоїсь більш широкої парадигми – парадигми спрощення, що пропонує або редуцію (наприклад, людського до природного), або поділ (наприклад, на людське і природне). За Е. Мореном, тільки складна парадигма причетності / розрізнення / синтезу дає змогу побудувати концепцію двоїстої єдності людського буття.

Синергетичне мислення – нелінійне, парадоксальне, метафоричне, медитативне, творче, діалектичне мислення, яке поєднує два полярних типи мислення, що мають розвиватися послідовно, перетікаючи один в одного і потенціюючи один одного (за О.В. Вознюк). Парадоксальність синергетичного мислення передбачає сполучення протилежностей, яке реалізується «на межі» як граничне,

цілісне, «сутінкове» мислення. Метафоричність синергетичного мислення – його здатність обертати прямі і переносні значення, абстрактні і конкретні аспекти, народжуючи цілісну парадоксальну сутність. Метафоричність і медитативність синергетичного мислення сприяють становленню його цілісності (його якості не властиві його окремим структурам). Синергетичне мислення є проблемним мисленням, адже виникає з наявної проблемної ситуації. Також йому притаманний, відкритий Н.Бором принцип додатковості.

Сократична майєвтика – дедуктивний прийом, в ході якого поняття визначаються шляхом виключення інших визначень. Сократ ніколи не давав готових відповідей. Своїми питаннями та запереченнями він намагався навести співрозмовника на правильні умовиводи і рішення. Сократична майєвтика побудована на протиставленні сутнісного (філософського) і зовнішнього (описового) знання.

Суб'єкти гарантування інтелектуальної безпеки – органи державної влади, органи місцевого самоврядування; вищі навчальні заклади; мережа наукових установ і організацій; міжнародні наукові організації; недержавні суб'єкти захисту національних інтересів в інтелектуальній сфері; громадські організації, громадяни.

Сугестивний вплив – формування у інформаційної системи прихованих від неї самої цілей.

Сугестивність – властивість психіки, що полягає в її піддатливості психологічному впливу. Вона пов'язана як з віковими, так і з індивідуальними особливостями людей, з їх силою волі, життєвим досвідом, а також з рівнем знань, широтою кругозору, компетентністю й рядом інших факторів.

Суспільна свідомість – категорія історичного матеріалізму для позначення духовної сторони історичного процесу як цілісного явища, що має внутрішню структуру, різні рівні (теоретична і буденна

свідомість, ідеологія і суспільна психологія) та форми (політична й правова свідомість, мораль, релігія, мистецтво, філософія, наука).

Т

Тайм-менеджмент – організація часу, управління часом, технологія упорядкування часу, спрямована на підвищення ефективності його використання.

Традиційне суспільство (доіндустріальне) – одна з трьох стадій розвитку суспільств, що характеризується аграрним укладом, малодинамічними соціальними структурами та зґрунтованим на традиції способом соціокультурної регуляції. У традиційному суспільстві головним виробником є не людина, а природа: в натуральному господарстві застосовуються прості технології, поділ праці є нескладним. Традиційним суспільству властива інерційність, низьке сприйняття нововведень. Якщо користуватися марксистською термінологією, традиційне суспільство – це первісне, рабовласницьке та феодальне суспільства.

У

Упередження – схильність ставитися до індивіда або групи людей не так, як до інших. Упередження може бути як позитивним, так і негативним. У першому випадку ми доброзичливо ставимося до об'єкта свого упередження, а в другому випадку виявляємо неприязне відношення до нього.

Ф

Фрейд – в різних галузях наук існує особливе, відповідне до специфіки самої науки, розуміння фрейму: в програмуванні фреймом називають поле даних, яке користувач ПК називає «вікном»; в психології фрейд – це ідеальний образ дійсності, фіксований в пам'яті людини; в соціології фрейд може розумітися як модель поведінки; в лінгвістиці фрейд наближається до дефініції «парадигма»; в філософії з фреймом співвідносяться різноманітні реальності: наука, повсякденне життя,

міфологія, релігія; в бібліографії фреймом можна вважати опис видання, зноски внизу сторінки. В цілому спектр розумінь окреслений від: фрейм – це статична структура знань, що визначає взаємозв'язок елементів системи (в технічних науках) до фрейм – це схема культурного досвіду, що обов'язково змінюється в процесі сприйняття (в соціології і когнітивній психології).

З початку ХХ століття теорії фреймів формуються в різних галузях наукового знання. Універсальність теорії фреймів пояснюється специфікою самого знання: його необхідно структурувати, класифікувати, схематизувати, оформлювати.

Я

«Я» – **концепція** – динамічна, більш чи менш усвідомлена система уявлень людини про себе. Ми відчуваємо відчуття приватної ідентичності (відміни від інших), а також відчуття взаємопов'язаності (приналежності до суспільства).

ВСТУП

Сучасні фахівці різного рівня постійно знаходяться в ситуаціях, що вимагають навичок вирішення проблем, аналізу спірних питань та прийняття рішень. Революція в комунікаційних технологіях зокрема, і в інформаційних технологіях взагалі, докорінно змінили ситуацію. Сьогодні нагальним постає питання розвитку креативних здібностей, опанування навичок керування мисленнєвим процесом та прийомами креативного мислення.

Класичним підходом в розумінні логіки розвитку креативних здібностей є формування і плекання чотирьох базових компонентів:

- креативне середовище;
- творчий процес;
- креативна особистість;
- креативний продукт.

«Очевидно, що формування креативності як компетентності передбачає опрацювання цих аспектів у їх переплетіннях і взаємозв'язку із розумінням, що всі вони в сукупності формують здібності до творення. Наприклад, у формуванні креативного середовища велике значення має ретельно організована самостійна і практична робота студентів, тоді як почасти це є проблематичним питанням. Певні виклики маємо від чатів ШІ (накшталт GPT) – непростим завданням є напрацювання ефективних завдань і критеріїв оцінювання студентських робіт на цифрових платформах. Також, саме по собі навчання в умовах війни є викликом. Проте, очевидно, що налаштування занять на творчий лад креативним викладачем сприяє розвитку креативних здібностей майбутніх фахівців» [2].

В методологічному контексті питання креативних здібностей належить до поля міждисциплінарних досліджень: психології, евристики, філософії. Дисципліна «Логіка розвитку креативних здібностей» входить до циклу дисциплін загальної підготовки, що забезпечують формування когнітивної, соціальної, здоров'язберігаючої, загальнокультурної компетенцій бакалаврів. Дисципліна сприятиме розвитку гнучкості мислення, устремлінню студентів до постійного професійного вдосконалення, особистісного зростання і самореалізації.

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ»

Метою викладання дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» є формування креативного потенціалу студентів, сприяння їх інтелектуальній мобільності шляхом опанування ними навичок керування мисленнєвим процесом (розрізняння типів мислення та оволодіння прийомами креативного мислення).

Завданням вивчення дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» є опанування теоретичних засад культури мислення; усвідомлення психо-фізичних засад креативних здібностей, ролі кожного з базових елементів креативності, а саме креативного середовища, власне процесу творчості, специфічних якостей креативної особистості, ознак креативного продукту; опанування прийомів і технік креативного мислення.

Пререквізити і постреквізити дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» не є обов'язковими, оскільки дисципліна сприяє формуванню культури мислення, що є доречним для студентів всіх спеціальностей 1-3 року навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

В цілому, дисципліна «Логіка розвитку креативних здібностей» сприяє розвитку культури мислення здобувачів вищої освіти, адже потребує практикування самоаналізу, навичок самоспостереження і спостереження як такого, актуалізує потребу в управлінні власним психічним станом, формуючи в такий спосіб підґрунття дослідницьких навичок у здобувачів вищої освіти.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» студент повинен **знати**:

- суттєву відмінність креативності і творчості;
- зміст понять «дивергентне мислення», «конвергентне мислення», «нелінійне мислення, системне мислення»;
- зміст понять «творче середовище» і «творчий продукт», «творчий процес»;
- складові, функції, критерії, рівні та умови творчої діяльності;
- функції окремих рівнів творчого процесу;

- засади стратегій і тактик творчої діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» студент повинен **вміти**:

- реалізувати тактики творчої діяльності;
- обґрунтовувати і обирати стратегії творчої діяльності;
- обирати і використовувати техніки творчої діяльності.

Вивчення дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» сприяє формуванню загальних компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- здатність спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня.

Структуру навчальної дисципліни наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Назви змістових модулів і тем	усього	у тому числі		
		лекції	практичні	самостійна робота
		Змістовний модуль 1		
Тема 1 Засади формування креативних здібностей.	14		2	9
Тема 2 Анатомія і архітектура креативного процесу: інтенції та поведінкові стратегії	15		3	10
Тема 3 Креативна особистість: розвиток уяви.	16		3	10

Продовження Таблиці 1.1

Змістовний модуль 2					
Тема 4 Типи креативного мислення	3	1		2	9
Тема 5 Техніки креативного мислення	6	1		3	10
Тема 6 Метафоричність як показник креативності.	6	1		3	10
Усього годин	0	9	6	16	58

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ» ЗА ТЕМАМИ

Зміст дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» розкриває сутність процесу формування креативних здібностей особистості, місце і роль інших базових компонентів креативності: креативного середовища, власне творчого процесу і креативного продукту.

Змістовні модулі дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей»

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти креативності

Тема 1 Засади формування креативних здібностей.

Поняття «креативність». Історія формування поняття «креативність». Психо-фізичний аспект креативності. Інтелект і мислення. Мова і мислення.

Тема 2 Анатомія і архітектура креативного процесу: інтенції та поведінкові стратегії

Компоненти креативності, творчості, обдарованості. Роль стратегій в творчій діяльності. Функції інтенцій в різних вікових періодах. Особливості усвідомлення досвіду інтенцій у креативної особистості.

Тема 3 Креативна особистість: розвиток уяви.

Механізм і функції уяви. Стратегії творчо-конструкторської діяльності як інструмент розвитку уяви. Комбінування, аналогізування, реконструювання, універсальний підхід, спонтанні (випадкові) дії). Тактики творчої діяльності.

Змістовий модуль 2. Практикум креативного мислення.

Тема 4 Типи креативного мислення

Поняття широти и глибини мислення. Лінійне мислення. Системно-функціональний підхід в мисленні. Поняттєве мислення. Діалектичне мислення. Складне мислення. Ризикове мислення.

Тема 5 Техніки креативного мислення

Типи запитань. Робота із запитаннями. Аналогії. Пошук аналогій. Виключення зайвого. Трансформація зі збереженням змісту. Креативність і передбачення.

Тема 6 Метафоричність як показник креативності.

Метафора і порівняння. Функції метафори. Механізм і алгоритм конструювання метафори.

3. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ»

Практичне заняття № 1 на тему: Засади формування креативних здібностей

2 години

План діяльності

- 1 З'ясуємо на практиці відмінність між поняттями «креативність» і «творчість».
2. Приклади вправ на розвиток творчої діяльності.
3. Приклади вправ на розвиток креативності.

Практичне заняття № 2

**на тему: Анатомія і архітектура креативного процесу:
інтенції та поведінкові стратегії**

3 години

План діяльності:

- 1 Визначте що саме із запропонованого є інтенціями?
2. Приклади вправ на різновиди стратегіальних тенденцій.
- 3 Вправи з комбінаторними стратегіями.
- 4 Вправи на аналогізування.

Практичне заняття № 3

на тему: Креативна особистість: розвиток уяви.

3 години

План діяльності:

1. Тестування креативності.
2. Взаємозв'язок складових креативності особистості.
3. Вправи на розвиток уяви.

Практичне заняття № 4

на тему: Типи креативного мислення

2 години

План діяльності:

- 1 Завдання на інтуїтивний тип мислення. й новаторського типу мислення; визначити сутність натхненного типу мислення.
- 2 Вправи на гнучкість та оригінальність мислення
3. Вправи на розробленість мислення Робота із запитаннями. Типи запитань.

Практичне заняття № 5

на тему: Техніки креативного мислення

3 години

План діяльності:

1. Вправи на вправління в знаходженні аналогій.
2. Вправи на знаходження і виключення зайвого.
3. Вправління із збереженням змісту при трансформації повідомлення, тексту тощо.

Практичне заняття № 6

на тему: Метафоричність як показник креативності.

3 години

План діяльності:

1. Роль метафори в творчості.
2. Практикуємо механізм конструювання метафори.
3. Презентація результатів.

4. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ТЕСТІВ[6] ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ»

1. Відносно стійка структура здібностей, в основі якої лежать як свідомі, так і несвідомі процеси, що забезпечують переробку різноманітної інформації та її усвідомлену оцінку, називається:

- а) інтелектом;
- б) характером;
- в) темпераментом.

2. Пам'ять, яка розрахована на довгий, заздалегідь не визначений термін збереження інформації, називається:

- а) оперативна;
- б) короткочасна;
- в) довготривала.

3. Творчість – це:

а) діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей;

б) творча, новаторська діяльність;

в) дослідження передумов, які запускають творчі процеси та стимулюють їх становлення;

4. Який рівень психіки зводить роботу мозку до інтуїції?

- а) підсвідомий;
- б) свідомий;
- в) надсвідомий.

5. Інсайт – це:

- а) знаходження «щасливих» думок;
- б) раптове осяяння;
- в) аналіз, синтез дії, що відбувається.

6. Яке з наведених визначень пам'яті є найбільш повним і правильним:

а) пам'ять – це здатність нервової системи набувати, зберігати та відтворювати досвід;

б) пам'ять – це психічний процес використання раніше придбаного досвіду в практичній діяльності;

в) пам'ять – це збереження раніше придбаних вражень.

7. Індивідуальне поєднання стійких психічних особливостей особистості, що визначають типові для неї способи поведінки і життєдіяльності в конкретних ситуаціях – це:

- а) темперамент;
- б) характер;
- в) здібності.

8. Яке з наведених нижче визначень здібностей є найбільш правильним і повним:

- а) здібності – це сукупність знань, умінь і навичок людини;
- б) здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, які є умовою успішного здійснення певної діяльності;
- в) здібності – це психічні явища, які розвиваються на основі задатків.

9. Який із компонентів не є структурною складовою творчості?

- а) процес творчої діяльності;
- б) процес виховання;
- в) продукт творчості.

10. «Полотна художника чимало розповіли про нього як про особистість». Описано метод:

- а) природного спостереження;
- б) експерименту;
- в) вивчення продуктів діяльності.

11. Компонент діяльності, який забезпечує її раціональне, професійне виконання – це:

- а) уміння;
- б) знання;
- в) навичка.

12. Те, для чого працює, за що бореться людина, чого вона хоче досягнути у своїй діяльності – це:

- а) мета;
- б) мотив;
- в) мотивація.

13. Чи можлива інтелектуальна діяльність особистості без уваги?

- а) можлива;
- б) неможлива;

в) можлива частково.

13. Навмисне перенесення уваги з одного предмета на інший, якщо цього потребує діяльність це:

- а) переключення;
- б) відволікання;
- в) концентрація.

14. У якому з наведених нижче варіантів відповідей дається визначення геніальності:

- а) здатність індивіда свідомо орієнтувати своє мислення на нові вимоги;
- б) рівень розвитку здібностей, що виявляються у творчій діяльності, результати якої мають історичне значення в житті суспільства, у розвитку науки, літератури, мистецтва;
- в) видатні індивідуальні здібності людей в одній чи кількох галузях.

15. Вкажіть правильне визначення здібностей:

- а) це синтез індивідуально-типологічних особливостей особистості, що є умовами успішного здійснення певної діяльності;
- б) це здатність особистості до певного виду діяльності;
- в) це сукупність основних, найбільш стійких якостей особистості, що сформувалися впродовж життя і виявляються в діях, вчинках і поведінці.

16. В якому з наведених нижче варіантів відповідей дається визначення таланту:

- а) здатність індивіда свідомо орієнтувати своє мислення на нові вимоги;
- б) рівень розвитку здібностей, що виявляються у творчій діяльності, результати якої мають історичне значення у житті суспільства, у розвитку науки, літератури, мистецтва;
- в) видатні індивідуальні здібності людей в одній чи кількох галузях.

17. Про наявність здібностей до певного виду діяльності свідчить:

- а) низький темп навчання цієї діяльності;
- б) великі енергетичні затрати з виконання цієї діяльності;
- в) індивідуальна своєрідність виконання діяльності.

18. Оберіть правильне твердження:
- а) здібності передаються спадково;
 - б) задатки завжди визначають високий рівень розвитку здібностей;
 - в) здібності як властивість особистості є продуктом суспільного розвитку.
19. Здібності людини залежать:
- а) тільки від генетичних якостей;
 - б) від взаємодії декількох факторів, серед яких основними є генетичні задатки, соціальні умови, виховання, навчання;
 - в) від психологічних факторів.
20. Виберіть найбільш вірне розташування рівнів здібностей за їх зростанням:
- а) обдарованість; геніальність; талант.
 - б) талант; геніальність; обдарованість.
 - в) обдарованість; талант; геніальність.
21. Який із компонентів не є структурною складовою творчості?
- а) процес творчої діяльності;
 - б) процес виховання;
 - в) продукт творчості.
22. Який компонент творчості є її центральною складовою:
- а) процес творчої діяльності;
 - б) особистість творця;
 - в) творчі задатки особистості;
23. Хто запровадив коефіцієнт креативності C_r , відмінний від IQ – показника інтелекту?
- а) Дж. Гілфорд;
 - б) Келлер;
 - в) І. Кант.
24. Засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок це:
- а) знання;
 - б) уміння;
 - в) рефлекс.
25. Творчі особистості характеризуються:
- а) швидким включенням у соціальну групу;
 - б) чітковстановленими уявленнями про життя в суспільстві;

в) особливим баченням ситуації.

26. Естетичні почуття:

а) почуття, в яких виявляється стійке ставлення людини до суспільних подій, до інших людей, до самої себе;

б) переживання людиною свого ставлення до діяльності;

в) переживання краси в явищах природи, у праці, у гармонії барв, звуків, рухів і форм.

27. Любов до знань, допитливість, чуття нового – це:

а) інтелектуальні почуття;

б) естетичні почуття;

в) моральні почуття.

5. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГІКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ»

На вивчення навчальної дисципліни «Логіка розвитку креативних здібностей» відводиться 90 години / 3 кредити ECTS.

Для студентів всіх форм навчання у якості проміжного контролю виступає письмова самостійна робота та усне опитування на семінарських заняттях. Підсумковий контроль успішності навчання проводиться у формі усного заліку.

Методами контролю є: усне опитування, тестові контрольні та заслуховування творчих індивідуальних завдань.

У процесі оцінювання навчальних досягнень застосовуються такі методи:

-методи усного контролю: індивідуальне опитування, представлення творчих робіт.

-методи письмового контролю: тестування; презентація, доповідь, тощо.

-методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Оцінювання відбувається в процесі навчальної діяльності у такихФорми участь в експрес-опитуванні (експрес-тестуванні);

- участь у навчальній дискусії;
- доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни;

- усне опитування;

- тестування;

- рішення задач;

- виконання практичних завдань;

- обговорення ситуаційних завдань;

- участь у діловій грі.

У відповідності до Положення про кредитно-модульну технологію організації навчального процесу НУ «Запорізької політехніки», Закону України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення

про державний вищий заклад освіти», наказів Міністра освіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України» й ін. – *підсумкова оцінка* є оцінкою, яка визначається шляхом переведу сумарної модульної оцінки, вираженої у 100-бальній шкалі, у традиційну академічну оцінку національної шкали («зараховано» та «не зараховано» для заліків).

Оцінювання академічних успіхів студентів здійснюється відповідно до таблиці 5.1

Таблиця 5.1

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи) практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
75-80	C		
65-74	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки / О.Є. Антонова // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
2. Брежнєва-Єрмоленко О. В., Лола І. В. Креативне середовище ВНЗ – основа інноваційної активності фахівців. Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури. 2015. С. 625 –626. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/32241/1/356-625-626.pdf>
3. Бондаревич І.М. Креативність як загальна компетенція//Тиждень науки-2024. Гуманітарний факультет. Збірник тез доповідей щорічної науково-практ. конференції серед студентів, викладачів, молодих учених і аспірантів», Запоріжжя, 19-23.04.2024 р. [Електронний ресурс]. Запоріжжя : НУ "Запорізька політехніка", 2024. С. 316-318.
4. Бондаревич І.М. Духовна цілісність особистості: дійсність та перспектива: монографія / І.М. Бондаревич. Запоріжжя, ЗНТУ, 2008. 162 с.
5. Білецька К. «Засади формування креативного лідера як менеджера нового покоління»// Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University 4.4 (2015):58-64.
6. Вашкевич В.М. Маніпуляція свідомістю як спосіб панування у суспільстві // Гілея науковий вісник: збірник наукових праць / Гол. Ред. В.М. Вашкевич. Вип. 7. Київ, 2007. 344 с. С. 36-43.
7. Ворожбіт-Горбатюк В. "Техніки розвитку креативності особистості: історія, тенденції, досвід." //Молодь і ринок 2022, 6/204.
8. Данченко І.О. Психологія творчості Тестові завдання поточного і підсумкового контролю знань з дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми спеціальності 015 Професійна освіта (аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології). Харків, 2024. 16с.
9. Дунаєва О. М. Сутність та структура педагогічної креативності//*Наука і освіта*. Серія: Педагогіка. 2005. № 3–4. С. 81–84.

- Режим доступу:
<http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4576/1/28.pdf>
10. Іванова Н. «Класифікація технік розвитку креативного мислення, 2020. Режим доступу:
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b99b5797-6d00-44d2-a1d6-f81269a5cc5c/content>
11. Калініна Л. А. Формування креативної компетентності студентів ВНЗ культури. Молодий вчений. Серія : Педагогічні науки. 2017. № 9 (49). С. 363 –367.
12. Карсканова С. В. Розвиток соціального інтелекту майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки [Електронний ресурс] / С. В. Карсканова // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С. 59 – 63.
13. Назарова Г. В. Креативна економіка та менеджмент [Електронний ресурс]: навч. посіб. / Г. В. Назарова, Ю. В. Сотникова ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Електрон. текстові дан. (1,50 МБ). Харків. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 159 с.
14. Почепцов Г. Г. Глобальні проекти: конструювання майбутнього: навч. посібник / Г. Г. Почепцов. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2009. 212 с.
15. Професійна освіта : словник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
16. Психологія творчості : навч. посібник / Н. А. Карпенко. Львів: ЛьвівДУВС, 2016. 156 с
17. Сафронова О. О., Мазурчук Т. В., Шмельова О. Є. Особливості формування вільного студентського простору сучасного закладу вищої освіти. Технічна естетика та дизайн: міжвідомчий науково-технічний збірник. Київ: КНУБА, 2018. Вип. 14. С. 208–213.
18. Bilton C. Management and creativity: From creative industries to creative management. – Blackwell Publishing, 2007.
19. Beaty, Roger E., Paul Seli, and Daniel L. Schacter. "Network neuroscience of creative cognition: mapping cognitive mechanisms and individual differences in the creative brain." *Current opinion in behavioral sciences* 27 (2019): 22-30. Romenets V. "Education of students' creative abilities." *Psychology & society* 3-4 (2018): 178-223.

20. Bridges, D., & Schendan, H. (2019) 'Sensitive individuals are more creative', *Personality and Individual Differences*, 142, pp. 186-195. Elsevier: Available at: 10.1016/j.paid.2018.09.015
21. Vaganova O. et al. "Students' creative abilities development in higher educational institution." *Amazonia investiga* 8.22 (2019): 701-710.
22. Lubart T. Children's creative potential: an empirical study of measurement issues / T. Lubart, C. Pacteau, A.Y. Jacque, X. Caroff // *Learning and Individual Differences*. 2010. № 20. P. 388–392.
23. Stevenson, Claire, Matthijs Baas, and Han van der Maas. A minimal theory of creative ability// *Journal of Intelligence* 9.1 (2021): 9. <https://doi.org/10.3390/jintelligence9010009>
24. Szmidt K.J. ABC kreatywności / K.J. Szmidt. Difin, Warszawa, 2010. S. 8–10.